

EKUMENICZNE NOWOŚCI WYDAWNICZE

BEHR-SIGEL Elizabeth, Miejsce serca. Wprowadzenie w duchowość prawosławną, tł. Anna Kocot, przedm. Boris Bobrinskoy, Kraków: Wydaw. Uniwersytetu Jagiellońskiego 2008, 209 [3] s., bibliogr., seria: Mysterion, ISBN 978-83-233-2392-1.

Tyt. oryg.: [Lieu du coeur].

Sama Autorka we „Słowie wstępnym” pisze, iż publikacja jest próbą odpowiedzi na „zapotrzebowanie osób poszukujących zrozumienia wiary kościelnej i dążących do pogłębienia życia duchowego” (s. 11). W tym celu dokonano prezentacji duchowości prawosławnej, wypływającej z Ewangelii Jezusa Chrystusa i ubogacona wkładem różnych kultur. Autorka zastrzega jednak, iż nie jest to obraz pełny, bowiem skoncentrowała się głównie na nurcie kontemplacyjnym i mistycznym, pomijając liturgię, będącą pokarmem i wyrazem duchowości prawosławnej. W końcowej części książki zamieszczono rozważania biskupa Kallistosa Ware, poświęcone modlitwie Jezusowej w duchowości prawosławnej. Boris Bobrinskoy w „Przedmowie” do niniejszej publikacji stwierdził, że Autorka „wy różnia i opisuje elementy konstytutywne prawosławnej duchowości. Czyni to w sposób dogłębny, a zarazem jasny i komunikatywny” (s. 7).

Biskup – prezbiter – diakon. Perspektywa polskokatolicka i rzymskokatolicka, red. bp Jacek Jezierski, Olsztyn: Warmińskie Wydaw. Diecezjalne 2008, 210 [4] s., ISBN 978-83-88348-76-1.

WYSOCZAŃSKI Wiktor bp, JEZIEŃSKI Jacek bp, Słowo wstępne, s. 5; KOŁODZIEJCZYK Leszek, Teologia i liturgia obrzędu święceń w Kościele Polskokatolickim, s. 7-13; URBAN Tadeusz, Przejście do Kościoła Polskokatolickiego. Warunki uznania święceń, s. 15-24; BAJOREK Jerzy, Sukcesja apostołska w PNKK i w Kościele Polskokatolickim, s. 25-41; DĄBROWSKI Ryszard, Formacja do kapłaństwa w Kościele Polskokatolickim, s. 43-54; MICHAŁSKI Mirosław A., Odejście od obowiązkowego celibatu duchownych w Polskim Narodowym Kościele Katolickim i Kościele Polskokatolickim, s. 55-65; PRZEDPEŁSKI Borys, Sukcesja historyczna w zachodnioeuropejskich Kościołach starokatolickich Unii Utrechckiej. Spojrzenie Polskokatolickie, s. 67-92; GONTAREK Andrzej, Wła-

dza święceń i jurysdykcji. Spojrzenie starokatolickie, s. 93-100; BERLIS Angela, Frauen im Amt der Alt-Katholischen Kirche, s. 101-111; ŻYWICA Zdzisław, Sakrament święceń i służby Nowego Przymierza według Nowego Testamentu, s. 113-120; KIJAS Zdzisław J. OFMConv, Kształtowanie się struktur urzędu kościelnego w Kościele apostołskim, s. 121-131; RABCZYŃSKI Paweł, Znaczenie sukcesji dla biskupiego posługiwania. Spojrzenie rzymskokatolickie, s. 133-139; KRZYWDA Józef CM, Urząd i charyzmat zasadą i podstawą wspólnoty – *communio* Kościoła, s. 141-155; RABCZYŃSKI Paweł, Kapłaństwo urzędowe w Katechizmie Kościoła Katolickiego, s. 157-161; WOJTKOWSKI Jacek Maciej, Kościół rzymskokatolicki o święceniach udzielanych kobietom, s. 163-185; BIELAWNY Krzysztof, Ignacy Wysoczański – biskup Kościoła Starokatolickiego i Kościołów wschodnich, s. 187-199; BIELAWNY Krzysztof, Parafie Kościoła polskokatolickiego w granicach diecezji warmińskiej w latach 1946-1992, s. 201-210; Informacje o autorach, s. 211.

BOROWSKI Arkadiusz, Islam. Zagadnienia wybrane, przedm. Stanisław Pisarek, Katowice: Studio Noa 2009, 190 s., bibliogr., indeksy, streszcz. ang., Uniwersytet Śląski w Katowicach: Wydział Teologiczny, seria: Biblioteka Teologiczna 13, ISBN 978-83-60071-17-5.

Książka ks. A. Borowskiego została wydana w ramach serii wydawniczej „Biblioteka Teologiczna” Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Celem opracowania jest „wykazanie, iż w swych najgłębszych zasadach religia muzułmańska każe poszukiwać Boga i wielbić go całym życiem” (s. 11). Książka składa się z dwóch części. Pierwsza przedstawia szczegółowo dwie zasadnicze formy duchowości islamu: modlitwę i pielgrzymkę do Mekki. Druga zawiera opis i próbę ocenę dżihadu małego i wielkiego oraz wskazania co do możliwości dialogu chrześcijańsko-muzułmańskiego.

CHARKIEWICZ Jarosław, Męczennicy XX wieku. Martyrologia Prawosławia w Polsce w biografiami świętych, wyd. 2 popr., poszerz. i przeilustrowane., Warszawa: Warszawska Metropolia Prawosławna 2008, 291 [1] s., il., bibliogr., ISBN 978-83-60311-11-0.

Jest to drugie, poprawione i uzupełnione, wydanie książki, która po raz pierwszy ukazała się w 2004 r. Autor publikacji przedstawił w porządku chronologicznym (zgodnie z datą śmierci) życie i działalność trzydziestu jeden świętych prawosławnych, żyjących w XX w. na terenie dzisiejszej Polski. Książka ma charakter popularno-naukowy, stąd pozbawiona jest rozbudowanego apa-

ratu krytycznego. Jednakże na jej końcu, dla zainteresowanych bardziej szczegółowymi badaniami, zamieszczono niezbędną bibliografię tematu. Cennym walorem publikacji są zamieszczone ilustracje i zdjęcia, przedstawiające omawiane osoby lub obrazujące miejsca ich życia i działania. Jak zaznaczył Autor w Wprowadzeniu, opracowanie to ciągle jeszcze stanowi jedynie wstęp do tematu martyrologii prawosławia w Polsce i jest tylko zaczątkiem polskiej hagiografii prawosławnej.

Człowiek żyjący drogą Kościoła. Myśl antropologiczna Jana Pawła II, red. Renata Komurka, Jan D. Szczurek, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2008, 245 [1] s., indeks, seria: Studia nad Myślą Jana Pawła II 1, ISBN 978-83-7438-180-2. (PAT)

Treść: Wprowadzenie, s. 5-6; MUSIOŁ Karol, Powitanie Gości, s. 7-8; DYDUCH Jan M., Otwarcie sympozjum, s. 9-10; DZIWISZ Stanisław kard., Słowo wstępne, s. 11-12; **Część I:** Wykaz skrótów, s. 14; STYCZEŃ Tadeusz SDS; Normatywna moc prawdy, czyli być sobą to przekraczać siebie (w nawiązaniu do Karola Wojtyły etyki jako antropologii normatywnej), s. 15-29; DZIEDZIC Jan; Żałoba po śmierci Jana Pawła II a zmiana postaw Polaków, s. 31-46; BORTKIEWICZ Paweł, Antropologia teologiczna Jana Pawła II. Zarys kierunków badań, s. 47-56; **Dyskusja panelowa:** Człowiek jako podmiot dramatu, s. 59-63; **Dyskusja plenarna:** Problem alienacji, fenomenu i fundamentu, s. 65-74; **Część II:** GRABOWSKI Marian, Pomiedzy podnieceniem a wzruszeniem, s. 77-88; KRUCINA Jan, Osobowa struktura społeczności, gospodarki, polityki, s. 89-94; BORUTKA Tadeusz, Encykliki Jana Pawła II, s. 97-110; ORZESZYNA Jan, Zagrożenia antropologicznych podstaw rodziny na kanwie wypowiedzi Jana Pawła II, s. 111-124; ŚWIERCZEK Antoni, Jana Pawła II teologia daru, s. 125-132; ZWOLIŃSKI Andrzej, Głos kardynała Karola Wojtyły o kulturze wstydu, s. 133-140; **Dyskusja plenarna:** Czystość i zachwyty, s. 141-145; **Część III:** SALIJ Jacek OP, Eklezjologia Jana Pawła II, s. 149-157; JASKÓŁA Piotr, Jana Pawła II ekumeniczna wizja Kościoła, s. 159-169; BIESAGA Tadeusz SDB, Zagadnienia bioetyczne w nauczaniu Jana Pawła II, s. 171-178; SZOSTEK Andrzej MIC, Jan Paweł II i dialog, s. 179-191; **Dyskusja panelowa:** Złożoność problematyki antropologicznej, s. 195-201; **Dyskusja plenarna:** Przestrzeń dialogu i jego kontynuacja, s. 203-211; Zakończenie, s. 213-216; **Aneks:** MACHNIAK Jan, Tajemnica ludzkiej miłości – „Przed sklepem jubitera”, s. 219-226; ANDRYSZCZAK Piotr, Rozumienie człowieka a życie społeczne. K. Wojtyła wobec antropologii liberalizmu, s. 227-237; Indeks osób, s. 239-242.

DZIWIŚZ Stanisław kard., ROSEN David rabin, **Brothers Reunited. Catholic-Jewish Dialogue = Bracia odnalezieni. Dialog katolicko-żydowski**, wstęp i posłowie Janusz Salamon SJ, Kraków: Wydaw. WAM 2009, 112 s., [8] s. tabl. kolor., seria: Biblioteka Centrum Kultury i Dialogu, ISBN 978-83-7505-400-2.

Tekst ang., pol.

Książka zawiera wykłady kard. S. Dziwisza i rabina D. Rosena wygłoszone 6 marca 2009 r. w jezuickim Centrum Kultury i Dialogu w Krakowie podczas konferencji ku czci ks. Stanisława Musiała SJ (1938-2004), zatytułowanej: „Dialog katolicko-żydowski – droga z nami, droga przed nami” Treść wykładów jest spojrzeniem z dwóch perspektyw, katolickiej i żydowskiej, na wkład papieża Jana Pawła II dla zbliżenia i pojednania między chrześcijanami i Żydami.

GIRA Dennis, MIDAL Fabrice, **Jezus – Budda. Możliwy dialog?**, tł. Jakub Urbanik, wstęp Jean-Marc Aveline, wpraw. do wyd. pol. Jacek Bolewski SJ, Poznań: Księg. św. Wojciecha 2008, 207 [1] s., bibliogr., seria: Wyobrażenia Dialogu 2, ISBN 978-83-7516-153-3.

Tyt. oryg.: Jésus – Bouddha. Quelle rencontre possible?

Książka jest owocem dialogu między dwoma reprezentantami odmiennych tradycji religijnych. D. Gira, teolog chrześcijański, specjalista w zakresie buddyzmu i dialogu międzyreligijnego, jest wykładowcą w Instytucie Katolickim w Paryżu. F. Midal, filozof, poeta, jest nauczycielem buddyzmu i członkiem rady nadzorczej Europejskiego Uniwersytetu Buddyjskiego. Obydwaj myśliciele dzielą się duchowym doświadczeniem własnej wiary. Dialog między nimi dokonuje się drogą wymiany bardzo osobistych listów między dwoma przyjaciółmi. Książka obejmuje dziesięć listów: pięć autorstwa Gira i pięć Midala. Całość kończy kilku wybranych przez autorów osobistych fragmentów (s. 190-193), zaczerpniętych z różnych tekstów buddyjskich oraz chrześcijańskich, dotyczących istoty reprezentowanych przez nich tradycji religijnych.

IGIELSKI Zbigniew, **Sikhizm**, Kraków: Wydaw. WAM 2008, 136 s., il., bibliogr., seria: Mała Biblioteka Religii, ISBN 978-83-7505-045-5.

Książka Z. Igielskiego, absolwenta wydziału orientalistyki Uniwersytetu Warszawskiego, została wydana w serii *Mała Biblioteka Religii*. Głównym celem monografii jest przybliżenie polskiemu Czytelnikowi koncepcji sikhijskiej wspólnoty oraz próby odpowiedzi na pytanie, kim są sikhowie (s. 6). Sikhizm jest religią stosunkowo młodą, której początki sięgają drugiej połowy XV wieku.

Autor po przedstawieniu rysu historycznego (s. 12-43), dokonuje usystematyzowania podstawowych pojęć sikhizmu w ramach trzech kategorii tematycznych: księgi kanoniczne, doktryna oraz życie religijne sikha (s. 44-106).

IGNATOWSKI Grzegorz, Zmierzając ku braterstwu. Wpływ wizyty Jana Pawła II w Państwie Izrael na prace komitetu łączącego Naczelny Rabinat Izraela ze Stolicą Apostolską, wstęp Jerzy Szymik, Katowice: Studio Noa Ireneusz Olsza, Łódź: Społeczna Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania 2008, 92 [2] s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., ISBN 978-83-60071-16-8.

Po wizycie Jana Pawła II w Ziemi Świętej doszło do utworzenia w 2002 r. Komitetu łączącego Stolicę Apostolską z Naczelnym Rabinatem Izraela. W książce można wyróżnić dwie części. Pierwsza dotyczy wizyty Jana Pawła II w Ziemi Świętej, z szczególnym odniesieniem do jego obecności w Instytucie Pamięci Męczenników i Bohaterów Holokaustu Yad Vashem, w Naczelnym Rabinacie Izraela oraz spotkaniem z władzami państwa żydowskiego i palestyńskiego (s. 19-50). Część ta opisuje bezpośredni kontekst dla utworzenia Komitetu łączącego Stolicę Apostolską z Naczelnym Rabinatem Izraela. Natomiast druga przedstawia konkretne prace Komitetu Jerozolima–Watykan w dziedzinie kwestii społecznych i etycznych. Książka zawiera niepublikowane w innych edycjach o dialogu katolicko-żydowskim dokumenty opracowane przez członków Komitetu Jerozolima–Watykan (s. 65-82).

KOPIEC Piotr, Kościół dla świata. Wiarygodność Kościoła w teologicznej interpretacji Dietricha Bonhoeffera, Lublin: Wydaw. KUL 2008, 274 s., bibliogr., streszcz. niem., seria: Jeden Pan, Jedna Wiara. Studia i Rozprawy Instytutu Ekumenicznego KUL 17, ISBN 978-83-7363-773-3.

Książka Piotra Kopca, stanowiąca drukowaną wersję rozprawy doktorskiej, jest jednocześnie interesującą próbą przybliżenia polskiemu czytelnikowi eklezjologicznej refleksji Dietricha Bonhoeffera. Refleksja ta determinowana była kontekstem biograficznym Bonhoeffera, u którego wyznacza się trzy chronologiczne etapy teologiczne. Plan poszczególnych rozdziałów odpowiada głównemu przedmiotowi pracy, którym jest Kościół i jego wiarygodność w teologicznej interpretacji Bonhoeffera. Pierwszy rozdział stanowi zarysowanie szerokiego kontekstu kształtowania się teologii niemieckiego autora. Następne trzy rozdziały odpowiadają wspomnianym trzem okresom teologicznym i nadano im następujące tytuły: „Kościół empiryczny”, „Kościół naśladowania” i „Kościół dla świata”. Książka Piotra Kopca jest znakomitym opracowaniem eklezjologii Bonhoeffera, a przy tym dziełem o bogatej warstwie informacyjnej.

KRZYWDA Józef CM, Prymat papieski i Kolegium Biskupów w świetle nauki Vaticanum I i II, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2008, 320 s., bibliogr., streszcz. wł., ISBN 978-83-7438-181-9. (PAT)

We Wstępie czytamy, iż: „Monografia niniejsza jest próbą ukazania nie tylko przebiegu złożonego i interesującego rozwoju instytucji prymatu i kolegialności, lecz także skutków tego rozwoju, które znalazły swój wyraz w postaci nowych form kolegialnego działania” (s. 10). W dziewięciu rozdziałach Autor omawia m.in. proces formowania się autorytetu prymatu w Kościele w okresie pierwszego tysiąclecia, relację prymatu i kolegialności w drugim tysiącleciu do Soboru Watykańskiego I, nauczanie tegoż soboru na temat prymatu papieża i władzy biskupów oraz nauczanie Soboru Watykańskiego II na temat ustroju hierarchicznego i posoborowe wypowiedzi Magisterium Kościoła w sprawie prymatu i kolegialności.

Maryja w wierze i życiu chrześcijan. Perspektywa polsko i rzymskokatolicka, red. bp Jacek Jezierski, Olsztyn: Warmińskie Wydaw. Diecezjalne 2008, 140 [3] s., il., ISBN 978-83-88348-86-0.

WYSOCZAŃSKI Wiktor bp, JEZIEFSKI Jacek bp, Słowo wstępne, s. 5; **Perspektywa polskokatolicka**: BAJOREK Jerzy, Zarys mariologii Biskupa Franciszka Hodura, s. 9-20; URBAN Tadeusz, Kult Maryjny w Kościele Polskokatolickim na przykładzie Kalendarzy Liturgicznych i Mszału Kościoła Polskokatolickiego, s. 21-37; PRZEDPEŁSKI Borys, Maryja w nauczaniu bpa Maksymiliana Rodego, s. 38-46; MICHALSKI Mirosław, Kult Maryjny w Kościele Polskokatolickim, s. 47-68; GONTAREK Andrzej, Mariologia świąt maryjnych, s. 69-74; KOŁODZIEJCZYK Leszek, Maryja w oficjalnych oświadczeniach Kościoła Starokatolickiego, s. 75-78; DĄBROWSKI Ryszard, Tytuły maryjne świątyni i parafii Kościoła Polskokatolickiego, s. 79-89; **Perspektywa rzymskokatolicka**: PARZYCH-BLAKIEWICZ Katarzyna, Eklezjalne znaczenie dziewictwa Maryi, s. 93-101; RABCZYŃSKI Paweł, Fenomen objawień maryjnych, s. 102-111; KIJAS Zdzisław J. OFMConv, Mariologia po Soborze Watykańskim II. Krótki zarys problematyki, s. 112-126; JEZIEFSKI Jacek bp, Jaka jest dziś polskokatolicka myśl i pobożność maryjna?, s. 127-131; **Aneks**: Dokumenty Kościoła Polskokatolickiego, s. 137-140; Informacje o autorach, s. 141.

MUELLER John Theodore, **Dogmatyka chrześcijańska. Podręcznik dla duszpasterzy, nauczycieli i laików**, tł. Mateusz Osęka, współpr. Bogumił Jarumulak, przedm. P. E. Kretzmann, Warszawa: Lutheran Heritage Foundation 2008, 988 [1] s., ISBN 978-83-926004-2-8.

Tyt. oryg.: Christian Dogmatics.

Tekst częśc. łac.

Książka, będąca podręcznikiem dogmatyki ewangelickiej, jest tłumaczeniem angielskiej wersji dzieła J.T. Muellera zatytułowanym *Christian Dogmatics. A Handbook of Doctrinal Theology for Pastors, Teachers and Laymen*, które ukazało się po raz pierwszy w 1934 r. Autor owego dzieła oparł się na niemieckim podręczniku dogmatyki chrześcijańskiej F. Piepera. Polski tłumacz przyjąwszy za podstawę angielskojęzyczny pierwowzór, jednocześnie – jak wyjaśniono – gdy zyskiwała na tym klarowność przekładu, sięgał także do podręcznika F. Piepera. W polskim przekładzie znajdujemy następujące rozdziały: Istota i pojęcie teologii; O Piśmie Świętym; O Bogu; O działaniu Boga; O stworzeniu; O opatrności Bożej; O aniołach; o człowieku; Wolna wola; Łaska Boża wobec upadłej ludzkości; O Chrystusie; Soteriologia; O zbawczej wierze; Nawrócenie, czyli udzielenie wiary; Usprawiedliwienie przez wiarę; O uświęceniu i dobrych uczynkach; O wytrwaniu w wierze; O środkach łaski; Prawo i Ewangelia; O chrzcie; O Wieczerzy Pańskiej; O Kościele chrześcijańskim; O publicznej służbie zwiastowania; O wiecznym wyborze; O rzeczach ostatecznych. We wprowadzeniu do polskiego tłumaczenia zamieszczono dodatkowo łaciński tekst *De locis communibus ratio* autorstwa Melanchtona, umożliwiający zrozumienie genezy topiki *Loci communes*. Tłumacz dzieła J.T. Muellera przypomniał zarazem, że przedłożona publikacja stanowi przedstawienie dogmatyki konfesjonalnego nurtu luteranizmu z początku XX w., stanowiącego określoną interpretację staroprotestantyzmu, co musi uwzględnić współczesny czytelnik. Nie umniejsza to jednak jej wartości poznawczej nie tylko w odniesieniu do przeszłości, lecz także w aktualnym kontekście teologii ewangelickiej.

PESCH Otto Hermann, **Zrozumieć Lutra**, tł. Andrzej Marniok, Krzysztof Kowalik, Poznań: „W Drodze” 2008, 629 [3] s., bibliogr., indeksy, ISBN 978-83-7033-645-5.

Tyt. oryg.: Hinführung zu Luter.

Niniejsza publikacja stanowi tłumaczenie wnikliwego studium jednego z najsłynniejszych niemieckich znawców myśli Lutra O.H. Pescha. Niemiecki oryginał po raz pierwszy ukazał się w roku 1982 r. i do dziś uchodzi za klasyczne dzieło, napisane „z punktu widzenia katolickich kryteriów myślenia” i poświęcone niemieckiemu Reformatorowi. Polskie tłumaczenie, jak zapewnia sam Autor w „Przedmowie do polskiego wydania”, pozostaje zasadniczo książką z 1982 r., uzupełnione jednak o literaturę przedmiotu z ostatniego dwudziestolecia oraz uwzględnienie faktów ekumenicznych, które od tego czasu miały miejsce,

zwłaszcza podpisanie *Wspólnej deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu* w 1999 r. Treściowo publikacja ta dotyczy zarówno tła wystąpienia Lutra i ruchu reformacyjnego, jak i samego Reformatora, jego poglądów i nauczania, rozwoju doktryny reformacyjnej oraz aktualności Marcina Lutra i jego dzieła dziś. Jest to książka, która adresowana jest nie tylko do teologów, ale również szerszego grona czytelników. Jednocześnie włącza się ona w dyskusję na temat Lutra, prowadzoną w gronie fachowców, czyniąc to jednak w sposób zrozumiały nie tylko dla ekspertów. W końcowej części zamieszczono obszerny komentarz naukowy, bogatą bibliografię dotyczącą badań nad Lutrem oraz indeks osobowy i rzeczowy. Książka winna zainteresować nie tylko ekumenistów, ale wszystkich, którzy zainteresowani są historią teologii i Kościoła oraz podstawami nowożytnych przemian chrześcijaństwa.

Pontyfikat ekumenicznej nadziei. Z Janem Pawłem II na drogach ekumenii, red. Zygfryd Glaeser, przedm. abp Alfons Nossol, Opole: Red. Wydaw. WT UO 2008, 515 s., streszcz. przy artykułach, Uniwersytet Opolski: Wydział Teologiczny, seria: Ekumenizm i Integracja 16, ISBN 978-83-60244-88-3.

Treść: NOSSOL Alfons abp, Przedmowa, s. 5-6; GLAESER Zygfryd, Wprowadzenie, s. 7-8; **I. Ekumeniczny program pontyfikatu:** NOSSOL Alfons abp, Jana Pawła II pontyfikat ekumenicznej nadziei, s. 9-17; KONDRUSIEWICZ Tadeusz abp, Ekumeniczne implikacje pontyfikatu Jana Pawła II, s. 19-33; LÜNING Peter, Dialektische Hermeneutik des Erinnerns und Vergessens. Johannes Paul II. und die Lehrverurteilungen des 16. Jahrhunderts, s. 35-59; RABIEJ Stanisław, Ekumenizm i integracja Europy według Jana Pawła II, s. 61-72; GLAESER Albert, Uniwersalno-ekumeniczny charakter „teologii kultury” Jana Pawła II, s. 73-81; **II. Ekumenizm duchowy:** CHLEBOWSKI Tomasz Jan, Jana Pawła II inicjatywy na rzecz rozwoju ekumenizmu duchowego, s. 83-100; SZEWIECZEK Mirosław, Jana Pawła II inspiracja dla ekumenicznej duchowości Ruchu Fokolare, s. 101-121; IGAŃSKA Ewelina, SAKOWICZ Eugeniusz; Ekumeniczne i dialogiczne implikacje modlitewnych spotkań w Asyżu, s. 123-139; KOSTORZ Jerzy, Ekumeniczna formacja katechetów w kontekście przesłania Jana Pawła II, s. 141-153; **III. Ekumenizm doktrynalny:** HANC Wojciech, Pamięć i pojednanie w ekumenicznym nauczaniu Jana Pawła II, s. 155-172; PAWŁOWSKI Sławomir, Ekumeniczne dokumenty i inicjatywy Jana Pawła II oraz ich istotne przesłanie, s. 173-183; SMOLKA Bonawentura Zygfryd, Recepcja ekumenicznego przesłania encykliki Jana Pawła II *Ut unum sint*, s. 185-195; LEWANDOWSKI Jerzy, Godność ludzka w encyklikach Jana Pawła II, s. 197-209; KIJAS Zdzisław J., *Euntes in mundum* di Giovanni Paolo II - la prospettiva cattolica, s. 211-220; URBAN Józef, Ku wspólnemu głoszeniu Ewangelii. Ekumeniczne przesłanie encykliki Jana Pawła

II *Redemptoris missio*, s. 221-227; GÓRKA Leonard, Ekumeniczna wartość encykliki *Slavorum apostoli* Jana Pawła II, s. 229-237; LEŚNIEWSKI Krzysztof, Odkrywać niegasnące światło chrześcijańskiego Wschodu. Ekumeniczne przesłanie listu apostołskiego *Orientale lumen* papieża Jana Pawła II, s. 239-250; GLAESER Zygfryd, Eucharystia wspólnym darem dla chrześcijan w kontekście encykliki *Ecclesia de Eucharistia* Jana Pawła II, s. 251-258; KOCHEL Jan, Ekumeniczne przesłanie środowych katechez Jana Pawła II, s. 261-270; NIEMIEC Marian, Usprawiedliwieni z wiary. Dialog luterancko-rzymskokatolicki na temat usprawiedliwienia w kontekście pontyfikatu Jana Pawła II, s. 271-284; **IV. Ekumenizm praktyczny:** MAJEWSKI Józef, Ekumenizm w zmieniającej się sytuacji. Jedność chrześcijan w ostatnich latach pontyfikatu Jana Pawła II, s. 285-301; SHABAN Ihor, Ekumeniczne relacje międzykościelne na Ukrainie w kontekście pontyfikatu Jana Pawła II, s. 303-316; MADEY Johannes, Papst Johannes Paul II. und die katholischen Kirchen ostlicher Tradition, s. 317-330; NABYWANIEC Stanisław, Jan Paweł II wobec Kościołów Wschodnich, s. 331-346; KANTYKA Przemysław, Bliżej do jedności? Dialog katolicko-anglikański w czasie pontyfikatu Jana Pawła II, s. 347-362; SADOWSKI Piotr, Inicjatywy Jana Pawła II na rzecz jedności i pokoju w Libanie, s. 363-373; WOJACZEK Krystian, Ekumeniczny wymiar przesłania Jana Pawła II o rodzinie i do rodzin, s. 375-382; **V. Ekumeniczne aspekty pielgrzymek:** PIKUS Tadeusz bp, Ekumeniczne przesłanie Jana Pawła II w kontekście jego pielgrzymek do ojczyzny, s. 383-414; BREMER Thomas, Johannes Paul II. und die Ökumene im Lichte seiner Deutschlandreisen. Eine Skizze, s. 415-425; KONACH Wsiewołod, Jan Paweł II wobec prawosławia w kontekście jego pielgrzymek - perspektywa prawosławna, s. 427-444; CZAJA Andrzej, Uniwersalno-ekumeniczny charakter przesłania Jana Pawła II z Góry św. Anny, s. 445-454; BUDNIAK Józef, Ekumeniczne przesłanie Jana Pawła II w kontekście jego pielgrzymki na Śląsk Cieszyński, s. 455-466; **VI. Ekumeniczne świadectwa:** JEREMIASZ abp, Jan Paweł II - papież, teolog, duszpasterz, s. 467-471; SZURMAN Tadeusz bp, Polscy luteranie wobec ekumenicznych wyzwań Jana Pawła II, s. 473-484; JASKÓŁA Piotr, Jana Pawła II zaproszenie do badań nad Lutrem, s. 485-495; BAJOREK Jerzy, Ekumeniczne inicjatywy Jana Pawła II z punktu widzenia polskokatolika, s. 497-510.

Religie starożytnego Bliskiego Wschodu, red. Krzysztof Pilarczyk, Jan Drabina, Kraków: Wydaw. WAM 2008, 566 s., bibliogr. przy artykułach, ISBN 978-83-7505-068-4.

Treść: Wstęp, s. 11-19; Kalendarium wydarzeń w starożytności na Bliskim Wschodzie, s. 21-26; CŹWIEK Andrzej, Religia Egiptu, s. 27-110; SOŁTYSIAK Arkadiusz, Religie Mezopotamii, s. 111-176; TARACHA Piotr, Religie Anatolii

hetyckiej, s. 177-259; MROZEK Andrzej, Religie Palestyny, Syrii i Arabii, s. 261-312; JAKUBIAK Krzysztof, Religia Iranu, s. 313-356; PILARCZYK Krzysztof, Religia Izraela, s. 357-445; BARON Arkadiusz, PIETRAS Henryk, Chrześcijaństwo, s. 447-521; MYSZOR Wincenty, Gnostycyzm, manicheizm i mandaizm, s. 521-563; Biogramy autorów i redaktorów, s. 565-566.

SMUNIEWSKI Cezary, „Niewyczerpalne źródło świętości”. **Eschatologiczne ukierunkowanie adoracji w nauczaniu Jana Pawła II**, Kraków: Wydaw. Naukowe PAT 2008, 168 s., bibliogr., indeksy, seria: Studia nad Myślą Jana Pawła II 2, ISBN 978-83-7438-182-6. (PAT)

Publikacja stanowi opracowanie eschatologicznego ukierunkowania adoracji eucharystycznej w nauczaniu Jana Pawła II. Obok tekstów papieskich, Autor uwzględnił jednakże zarówno dorobek Karola Wojtyły sprzed wyboru na papieża, jak również nauczanie Magisterium Kościoła oraz myśli wybranych teologów. Autor podjął próbę odsłonięcia bogactwa treści w tekstach papieskich dotyczących bezpośrednio lub tylko pośrednio Eucharystii i eschatologii. W pierwszym rozdziale przedstawiono trynitarne podstawy adoracji. Drugi rozdział stanowi prezentację „prawdy o Bogu, który odsłonił swoje oblicze” Trzeci, ostatni rozdział, podejmuje problem mariologii w kontekście eucharystycznej adoracji. Całość została zwieńczona indeksem osób i zwłaszcza cennym indeksem tematycznym.

SOBIERAJ Andrzej, **Szoah — *Misterium iniquitatis*. Próba teologicznej interpretacji Szoah w świetle teologii współczesnej**, przedm. Roman E. Rogowski, Wrocław: PWT 2008, 415 s., bibliogr., Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, seria: Rozprawy Naukowe 66, ISBN 978-83-60370-32-2.

Hebrajska termin „Szoah” został użyty po raz pierwszy w 1940 r., oznacza zagładę, katastrofę. Termin ten jest stosowany dla określenia ludobójstwa Żydów, które dokonało się w Europie w czasie II wojny światowej; jest symbolem tragedii narodu żydowskiego. Precyzując perspektywę badawczą zawartą w tytule, autor pisze: „wydarzenie Szoah zostanie odniesione i pomyślane w świetle tego, co przynosi Objawienie, w świetle przekazu biblijnego oraz w świetle całej, wielowiekowej tradycji chrześcijańskiej i żydowskiej, których początkiem i końcem, realizacją i wypełnieniem zawsze jest Bóg, czyli Ten, wobec Którego Zagłada jawi się jako dramatyczne pytanie, a nawet oskarżenie” (s. 15). Monografia składa się z sześciu rozdziałów: *Szoah – synteza myśli żydowskiej*

(s. 17-70); *Bóg a Szoah w ujęciu chrześcijańskim* (s. 71-156); *Chryzologiczny wymiar Szoah* (s. 157-225); *Eklezjologiczny aspekt Szoah* (s. 227-283); *Antropologiczny wymiar Szoah* (s. 285-340); *Szoah w świetle teologii znaków czasu* (s. 341-380).

SUENENS Léon Joseph kard., **Odnowa w Duchu Świętym i siły ciemności. IV Dokument z Malines**, tł. Agnieszka Homan, Kraków: „Serafin” 2008, 116 s., ISBN 978-83-60512-45-6.

Tyt. oryg.: *Renouveau et Puissances des Ténèbres*.

Léon Joseph Suenes (1904–1996), abp Brukseli-Malines w latach 1961-1979, od 1972 kardynał i jeden z czterech moderatów *Vaticanum Secundum*, był propagatorem i opiekunem Odnowy w Duchu Świętym. IV Dokument z Malines, jak podaje w przedmowie sam autor, „porusza temat szczególnie delikatny. Chciałby odpowiedzieć na pytanie, jaka powinna być – teoretycznie i praktycznie – postawa chrześcijan wobec rzeczywistości i oddziaływania złego ducha w świecie” (s. 11). Realizacja tak określonego tematu dokonuje się w trzech rozdziałach: *Kościół i siły ciemności* (s. 15-55); *Odnowa charyzmatyczna i siły ciemności* (s. 56–87); *Odnowa w sercu Kościoła* (s. 88-113).

SZYMAŃSKA Beata, **Chiński buddyzm chan**, Kraków: Wydaw. WAM 2009, 204 [1] s., bibliogr., seria: Mała Biblioteka Religii, ISBN 978-83-7505-219-0.

B. Szymańska, filozof, poetka, pracownik Instytutu Filozofii Uniwersytetu Jagiellońskiego jest autorką książek z pogranicza literatury i filozofii Wschodu. W najnowszej pracy, wydanej w ramach serii „Mała Biblioteka Religii”, podejmuje się przedstawienia jednego z nurtów chińskiego buddyzmu określanego jako chan. Książka zawiera dwanaście rozdziałów, które przedstawiają kolejno genezę, charakterystyczne elementy doktrynalne i sztukę chińskiego buddyzmu chan.

SZYMCZYCHA Kazimierz SVD, **Dialog chrześcijaństwa z wartościami religijnymi bantuskiego ludu Jansi w Demokratycznej Republice Konga**, Lublin: TN KUL, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II 2008, 325 s., bibliogr., indeks, streszcz. ang., Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, seria: Prace Wydziału Teologii 148. *Studia Religioznawcze* 9, ISBN 978-83-7306-415-7.

Książka K. Szymczychy, afrykanisty, misjonarza, od 2007 dyrektora Centrum Kultur Afrykańskich w Bandungu w Demokratycznej Republice Konga, analizuje, wyjaśnia i interpretuje wartości religijne na płaszczyźnie religioznawczej i podejmuje próbę ich teologicznej oceny w świetle Ewangelii i nauczania Kościoła. Autor w kolejnych rozdziałach analizuje następujące wartości ludu Jansi: małżeństwo i rodzina, Istota Najwyższa, duchy przodków i życie pozagrobowe, moralność oraz rytuały doroczne i kryzysowe.

Oprac.: A. Anderwald, R. Porada (Opole)